

ב. לדברי חכמים (יג) שמוכת עץ שלא הכיר בה כתובתה מנה — יש לה טענת בתולים להפחית מכתובתה.

ד. איילונית יש לה טענת בתולים.

ה. סומא יש לה טענת בתולים. סומכוס אומר משום רבי מאיר: אין לה טענת בתולים, מפני שנחבטת על גבי קרקע (רבי זירא) ואינה רואה ולא מראה לאמה.

נשים נוספות שאין להן טענת בתולים — ע' לעיל יא-יב.

סג. א. איזהו שטר רעוע שאין גובים בו?

ב. האם שבוייה עומדת בקדושתה אם לאו?

ג. הפודה את השבוייה והמעיד עליה — האם רשאי לישאנה?

א. רב פפא אמר לשמוע מדברי הברייתא שהיוצאת משום שם רע אין לה קנס, ששטר רעוע אין גובים בו. ופירשו, לא שיצא עליו קול שהוא מזויף אלא שבאו שנים והעידו שמוציא השטר בקשם לזייף שטר בשבילו. [ואעפ"י שיתכן ולא ימצא מי שיזייף, שישראל אינם מוחזקים בזיפנות, יתכן שהוא עצמו למד לכוין הכתב וזייף].

ב. לדעת חכמים השבוייה בחזקת בעולה ואין לה קנס, (אף על פי שמדין תורה אינה בחזקת בעולה, משום גזירה שלא תנשא לכהן עשאה כבעולה לכל דבריה. תוס') ואסורה בתרומה (מלבד אם אין עדים שנשבתה, נאמנת לומר נשבתי וטהורה אני, כדלעיל כב; עדיות ג). ולדברי רבי יהודה אפילו גדולה יש לה קנס (או משום שסובר בעלמא שהשבוייה הריהי בקדושתה (רבי יוחנן), או שלא יהא חוטא נשכר (רבה)) ויש לה כתובה מאתים (שלא יימנעו ישראל מלהינשא לה). ולדברי רבי דוסא אוכלת בתרומה. [ואפשר שלא הקיל אלא בתרומה דרבנן. כן צדד רבה].

גם לרבי יהודה ורבי דוסא השבוייה אסורה לכהונה, אלא שסוברים שרק לענין יוחסין החמירו, לא לענין קנס או אכילת תרומה דרבנן. (הדושי חתם סופר).

ג. הפודה את השבוייה ומעיד בה שהיא טהורה — ישאנה, שאין אדם מטיל מעותיו בחנם. מעיד בה בחנם — לא ישאנה, שמא עיניו נתן בה. רבי יהודה אינו מחלק בדבר. (לרבי יוחנן, רבי יהודה סובר שבוייה הרי היא בקדושתה ובין כך ובין כך ישאנה. ואולם אליבא דחכמים שאוסרים שבוייה סובר רבי יהודה שלעולם יש לאסור. רב הונא בריה דרב יהושע).

דף לז

סד. א. הגיורת שראתה דם סמוך לגירותה, האם מטמאה טהרות למפרע או שמא דיה שעתה?

ב. הגיורת והשבוייה שנפדית והשפחה שנשתחררה, האם צריכות להמתין שלשה חדשי הבחנה קודם נישואיהם?

ג. האם אנוסה ומפותה צריכות להמתין שלשה חדשי הבחנה?

א. נתגיירה וראתה דם — רבי יהודה אומר: דיה שעתה (כיון שאין לגזור שתטמא מעת לעת בהיותה נכרית, שוב לא גזור כלל שתטמא למפרע). רבי יוסי אומר: הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה (כלומר, מעת שנתגיירה אך לא קודם לכן. תוס').

ב. הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגירו ושנשתחררו יתירות על בנות שלש שנים ויום אחד — צריכות להמתין שלשה חדשים. דברי רבי יהודה. רבי יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד. והעמידו מחלוקתם (לפי רבי יוחנן שאמר לרבי יהודה השבויה עומדת בקדושתה), בשראוה שנבעלה (ואפילו מלפני שלשה חדשים, שכוון שנבעלה פעם אחת שוב אינה משומרת. הפלאה), אבל לא ראוה — אין השבויה צריכה להמתין. ורבי יוסי מתיר אפילו בראוה שנבעלה, כי אשה מזנה מתהפכת כדי שלא תתעבר. [ורבי יהודה סובר חוששים שמא לא נתהפכה יפה יפה].

א. התוס' (והרמב"ן) נקטו לעיקר שאין לגרוס 'מבת שלש שנים ויום אחד' אלא בגיורת גדולה דוקא אמר רבי יהודה שצריכה להמתין, אבל בקטנה לא גזר (כלשון אחת בדברי שמואל ביבמות מה: ואפשר שאפילו רבי מאיר מודה בגיורת קטנה). ואף לפי גרסתנו יתכן שדוקא בראוה שנבעלה צריכה קטנה להמתין. (עתוס'. והרא"ש פסק להחמיר בשבויה שצריכה המתנה ולא התנה דוקא בשראוה שנבעלה, והעיר על כך הקרבן-נתנאל).

עוד בדין המתנה בקטנה — ע' ביבמות לד-לה.

ב. אם ידוע שנבעלה ולא נתהפכה, צריכה להמתין לדברי הכל. (עפ"י תוס' ביבמות בתירוץ אחד).
ג. כתבו התוס' והרמב"ן שהיוצאת בשן ועין צריכה להמתין אפילו לרבי יוסי, כי אין לה סיבה למנוע עיבורה. ולפרש"י (ביבמות) לפי מה שהסיק אביי, אפילו היוצאת בשן ועין שאינה יודעת כלל שתשתחרר, רגילה היא להתהפך כשאר אשה מזנה.

ד. כאשר מתגירת האשה עם בעלה, לפי תירוץ אחד בתוס' (ביבמות), צריכה להמתין, כיון שאינה חוששת להבחין בין זרע שנזרע מבעלה זה בקדושה וזרע שנזרע ממנו שלא בקדושה. (וכן דעת הרז"ה והביאו הרא"ש שם. ומהרש"א כתב בדעת רש"י כתירוץ הראשון שבתוס', שגם באופן זה אינה צריכה להמתין).

ה. כתב הדגול-מרבבה (אה"ע יגה יז"ד רסט,ט), שגיורת זקנה שאינה בת בנים, כשנתגיירה עם בעלה אינה צריכה להמתין. וגיורת זקנה שבאה להינשא לישראל — מסתפק בחלקת מחוקק אם חייבת להמתין משום 'לא פלוג' אם לאו.

יש מי שהורה התר לגיורת על פי זה, להינשא תוך ג' חדשים על סמך בדיקת הריון שוידאה שאינה מעוברת. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ח ער) כתב שלא היה מורה התר לסמוך על כך, משום ספק החלקת-מחוקק הנ"ל, ואולם בדיעבד אם הורו לה התר, קשה להחזיר עובדא. ואם היה בעלה ישראל בעודה נכרית והיא עתה באה להתגייר [באופן שאין איסור משום 'נטען על הנכרית ונתגיירה'] — נראה שצריכה להמתין שלשה חדשים, כמו אילו באה עתה להינשא לישראל. (עפ"י אגרות משה יז"ד ח"ג קי).

ג. אנוסה ומפונה — לרבי יהודה, צריכות להמתין שלשה חדשים. (וכן נקט שמואל ביבמות לה). ורבי יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד.

א. רבנו חננאל (הובא באו"ז תרכז) פסק כרבי יהודה לאסור, וכן דעת הרז"ה (והביאו הרא"ש ביבמות). והרי"ף תמה על דעה זו, וכן דעת הרמב"ם כמותו, לפסוק כרבי יוסי.

ב. שנים שהוחלפו נשותיהן בטעות וכד', אף לרבי יוסי יש להצריך שלשה חדשים, שהרי לא נתהפכו כשאר אשה מזנה. (עפ"י הרי"ף. וע' גם בשו"ת הריב"ש ריו, אודות פילגש החפצה בבנים וידוע שאינה מתהפכת — שנראה שצריכה המתנה אף לרבי יוסי. אך אם לא ידוע, אף על פי שמייוחדת לאדם אחד בכלל מזנה היא ואינה צריכה המתנה לר' יוסי. ע' בשו"ת מהר"ם חלאה כט).

דפים לז — לח

סה. מה דרשו בסוגיא מהמקראות דלהלן?

א. כדי רשעתו.

ב. ולא יהיה אסון — ענוש יענש...

ג. ולא תקחו כפר לנפש רצח.

ד. ולא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו.

ה. ולא ריץ לא יכפר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שפכו.

ו. ואתה תבער דם הנקי מקרבך.

ז. כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה.

ח. עין תחת עין.

א. כדי רשעתו — משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות. לדברי חכמים, למדים מכאן שאם נתחייב אדם במלקות וממון — לוקה ואינו משלם, וכן אם נתחייב מיתה ומלקות — מת ואינו לוקה (שניידן בחמורה. עתוס'). ולרבי מאיר שאמר לוקה ומשלם (שלמד ממוציא שם רע. מכות ד:), אין למעט אלא מיתה-ומלקות.

לפי הסבר אחד בגמרא במכות (יג, וכן דעת רבינא שם), לדברי רבי ישמעאל אם התרו בו למיתה ולמלקות — לוקה ומת. ורבי פירש שלכל הדעות אינו לוקה אלא אם התרו בו למלקות בלבד, שלרבי ישמעאל לוקה ולרבי עקיבא אינו לוקה, מפני שהוא לאו הניתן לאזהרת מיתה בית דין. וכן הלכה (רמב"ם סנהדרין יח).

ע"ע בבאור דרשת 'כדי רשעתו' — במשך חכמה תצא כה, ב.

ב. ולא יהיה אסון — ענוש יענש... — הא אם יהא אסון, אינו משלם. מכאן שכל המתחייב בנפשו אין משלם ממון.

ג. ולא תקחו כפר לנפש רצח — אל תקח ממנו ממון ותפטור את הרוצח ממיתת בית דין. (ומצות לא-תעשה היא. עפ"י מאיר').

ד. ולא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו — אל תקח ממון ממנו ותפטור מגלות, (שאינן ללמדו מרוצח במזיד, ולא רוצח במזיד ממנו).

ה. מנין שאם נתערפה עגלה ואחר כך נמצא ההרוג, מנין שאין פוטרים אותו, שנאמר ולא ריץ לא יכפר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שפכו.

לפי דעה אחרת למדים מפסוק זה שמביאים עגלה ערופה אעפ"י שעבר יום הכפורים עליה. (עתוס').

ו. מנין למומתים בסייף שהוא מן הצואר, תלמוד לומר ואתה תבער דם הנקי מקרבך — הוקשו כל שופכי דמים לעגלה ערופה, מה להלן מן הצואר אף כאן מן הצואר. [אבל לא בקופיץ וממול עורף כערופת עגלה, שהרי אמרה תורה ואהבת לרעך כמוך — ברור לו מיתה יפה. רב נחמן אמר רבה בר אבוה].

לפי דעה אחת, למדים מואתה תבער שאם נמצא ההורג לאחר שנערפה העגלה אין פוטרים אותו. (עתוס').

- ז. כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה — מכאן ליוצא ליהרג ואמר אחד 'ערכו עלי' — לא אמר כלום. ודוקא משנגמר דינו אבל לא קודם לכן (מן האדם) — ולא כל האדם). ולרבי חנניא בן עקיבא שאמר נערך, הוצרך הכתוב ללמד שלא ליטול ממון מן המחויב מיתה, והוצרכנו שני לימודים על כך, אחד לממון ואחד לקנס, שלא נאמר הואיל וקנס חידוש הוא יתחייב לשלם גם אם מחויב מיתה (רב אשי). ולתנא קמא דרבי חנניא אין צריך לימוד מיוחד לקנס אלא הכל נלמד מ'ולא יהיה אסון'. (עתוס' מפני יהושע). ולרבה לפי האמת חייבי קנסות משלמים אעפ"י שמחויבים מיתה).
- א. התוס' פרשו שרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא חולק על תנא דבי חזקיה המקיש מכה אדם ומכה בהמה, ולדבריו הוצרך הכתוב לומר שלא נפטור את הרוצח על ידי ממון כאשר רצח בדרך ירידה, שניתנה שגגתו לכפרה, וכשם שמצינו למומתים בידי שמים שנותנים ממון ונתכפר להם.
- ב. לענין דמים, אם אמר על היוצא ליהרג 'דמיו עלי' — פטור, שאין לו דמים. ואם יש לו קונים במציאות (כגון שהוא נוקב מרגליות) — כתב המנחת-חינוך (שנ"י) שלפי מה שנתמעט יוצא ליהרג לענין ערכין, התמעט גם לענין דמים.

ח. עין תחת עין ולא עין ונפש תחת עין. מכאן שהמסמא עיני חברו אין מוציאים את עינו, שמא ימות מכר, אלא משלם ממון. ועוד שמענו ממילא, שהמסמא עין חברו וגם הרגו בדבר אחר, אינו משלם עבור העין אלא מחויב מיתה בלבד.

דף לח

סו. נערה שנתארסה ונתגרשה — האם יש לה קנס?

נערה שנתארסה ונתגרשה — רבי יוסי הגלילי אומר: אין לה קנס (אשר לא ארשה). רבי עקיבא אומר: יש לה קנס וקנסה לעצמה. (ואשר לא ארשה ממעט בפשוטו שאין הקנס שייך לאב אלא לזו שלא אורסה. וגם דרש מזה רע"ק גזרה שוה אונס ומפתה. ערש"י ד"ה לא אתיא; תורא"ש). כן היא דעת תנא דמתניתין אליבא דרבי עקיבא [ובשיטה זו הלך רבי אלעזר תלמידו (להלן מ.)], ולכן פטר את המפתה נערה שנתארסה ונתגרשה שהואיל וקנסה לעצמה הרי מחלה לו]. ואילו תנא דברייתא נקט בדעתו שקנסה לאביה [והכתוב ממעט ארוסה שאין לה קנס, מפני שחייב סקילה].

הלכה כרבי עקיבא דמתניתין. רמב"ם נערה בתולה ב, טז; תוס' לט. ועוד). וכתב הרמב"ם (שם): דוקא קנסה לעצמה, אבל בושת ופגם שייך לאביה, שהרי לא יצאה מרשותו לשאר דברים. (וכן כתב הר"י בן מגאש, בתשובה צח. וכן דעת הר"ן). אבל התוס' והרא"ש (בפסקיו ובתוספותיו) חלקו וכתבו שהוקשו תשלומי בושת ופגם לקנס הלכך גם הם לעצמה.

דפים לח — לט

סו. א. בא עליה ומתה — האם משלם קנס? האם יש 'בגר' בקבר?
ב. בא עליה ונתארסה, בא עליה ונישאת, בא עליה ובגרה — מהו?

א. בא עליה ומתה (קודם העמדה בדין. רמב"ם; ריטב"א ועוד) — לדברי אב"י פטור. (ונתן... לאבי הנערך — ולא לאבי מתה). לרביא — לפי לשון אחת היה פשוט לו שהוא חייב אלא שנסתפק אם מתה בנערוהה עד שלא עמדה בדין והגיע זמן בגרותה בקבר — האם נחשב בגר ופקעה זכות האב, אם לאו. ולפי מר בר רב אשי